

CONSULTATIEDOCUMENT ACCOUNTANCY

Doelstelling consultatiedocument

In de op 13 september jl. aan de Tweede Kamer gezonden visie op accountancy en toezicht financiële verslaggeving heeft de minister van Financiën een in samenwerking met de AFM en de NBA uit te voeren consultatietraject aangekondigd. In het voorliggende consultatiedocument worden de volgende thema's aan de orde gesteld:

- Onafhankelijkheid van de accountant;
- Informatievoorziening;
- Europese harmonisatie & toezicht.

Dit consultatiedocument is in overleg met de AFM en de NBA opgesteld en heeft als doel om bij te dragen aan de beleidsontwikkeling voor lopende nationale en internationale vraagstukken omtrent accountancy. Wij nodigen u graag uit om uw mening te geven. Uw bijdragen zijn het meest waardevol voor ons als u uw antwoorden motiveert en kort en bondig formuleert. Wij vragen u uitgebreidere toelichtingen, bijvoorbeeld in de vorm van eerder ingenomen standpunten in reactie op het Groenboek van de Europese Commissie of ter input van het Algemeen Overleg (AO) met de Tweede Kamer op 26 oktober jl, in een bijlage bij uw reactie op te nemen. Ook indien u slechts wenst te reageren op een deel van de vragen, wordt uw bijdrage zeer op prijs gesteld. De reacties zullen worden gebruikt voor nadere standpuntbepaling in het kader van de Europese voorstellen en nadere wet- en regelgeving ten aanzien van de accountancysector in Nederland. Het voornemen bestaat om eind februari 2012 een feedbackstatement te publiceren.

Wij ontvangen uw reacties graag uiterlijk 1 februari 2012 via www.internetconsultaties.nl. De reacties zullen gepubliceerd worden tenzij u aangeeft dat uw reactie vertrouwelijk dient te blijven.

Achtergrond consultatiedocument

Op 30 november 2011 heeft de Europese Commissie de voorstellen voor een wijziging van de auditrichtlijn en een verordening voor wettelijke controles bij organisaties van openbaar belang (OOB's) gepubliceerd. Beide documenten bevatten diverse voorstellen voor hervorming van de auditmarkt zouden kunnen hervormen. De voorstellen zijn een vervolg op het op 13 oktober 2010 gepubliceerde Groenboek 'Beleid inzake controle van financiële overzichten: lessen uit de crisis' (hierna: groenboek) gepubliceerd. Het belang en de actualiteit van de onderwerpen word onder meer weerspiegeld door de 688 reacties op het groenboek. Daarnaast hebben op internationaal niveau IOSCO, de IAASB en PCAOB het voortouw genomen door discussiepapers uit te brengen over de informatiebehoefte van de gebruikers van jaarrekeningen.

Het groenboek van de Europese Commissie, het AFM-rapport algemene bevindingen kwaliteit accountantscontrole en kwaliteitsbewaking van 1 september 2010 en het rapport naar aanleiding van het Parlementair onderzoek financieel stelsel ('Commissie de Wit') zijn in Nederland aanleiding geweest voor een brede discussie door belanghebbenden in de sector. In november 2010 heeft de NBA het Plan van Aanpak 'Lessen uit de crisis' gepubliceerd dat heeft geresulteerd in een aantal consultatiedocumenten en adviesrapporten. Op 1 februari

2011 heeft de AFM een rondetafelbijeenkomst georganiseerd met belanghebbende organisaties rond een aantal thema's uit het groenboek.

Daarnaast is door het Tweede Kamerlid Plasterk een initiatiefnota over de accountancy gepubliceerd. De minister van Financiën heeft mede in reactie daarop op 13 september 2011 een visie op de accountancy en financiële verslaggeving uitgebracht. In deze nota is reeds aangekondigd dat op een aantal onderwerpen nadere consultatie zou plaatsvinden. Op 26 oktober 2011 heeft een Algemeen Overleg met de vaste Kamercommissie voor Financiën plaatsgevonden over zowel de initiatiefnota als het visiedocument.

Een aantal vragen in de hoofdstukken over onafhankelijkheid en over informatievoorziening komen voort uit het op 6 oktober 2011 door de AFM naar aanleiding van haar onderzoek (financiële) prikkels voor kwaliteit gepubliceerde rapport, de consultatiedocumenten en adviesrapporten die de NBA heeft gepubliceerd in het kader van haar Plan van Aanpak, het visiedocument van het Ministerie van Financiën en de daaruit volgende uitkomsten van het AO en de voorstellen van de Europese Commissie voor een richtlijn en een verordening.

Leeswijzer

De inhoud en vragen van dit consultatiedocument hebben in principe betrekking op wettelijke controles en accountantsorganisaties met een vergunning voor het verrichten van deze controles. In gevallen waar de voorstellen uitsluitend betrekking hebben op de controle van organisaties van openbaar belang (OOB's), wordt dit specifiek aangegeven. OOB-controlecliënten zijn beursgenoteerde ondernemingen, verzekeraars en banken en niet-OOB-controlecliënten zijn alle volgens Titel 9 van Boek 2 BW grote en middelgrote ondernemingen, maar ook bijv. gemeenten, provincies en woningcorporaties.

THEMA'S

1. Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid van externe accountants is één van de steunpilaren van de externe accountantsfunctie. Het maatschappelijk verkeer wil een onafhankelijk oordeel horen over de kwaliteit van de jaarlijkse financiële verslaggeving van ondernemingen. Dit oordeel moet afkomstig zijn van een onafhankelijke deskundige, de externe accountant. Relaties met cliënten, bijvoorbeeld het houden van financiële belangen kunnen een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant. Ook verschillende vormen van dienstverlening die de externe accountant naast de wettelijke controle verricht kunnen risico's met betrekking tot de onafhankelijkheid met zich meebrengen. Een ander aspect dat de onafhankelijkheid van de accountant kan beïnvloeden is door wie hij wordt benoemd en aangestuurd.

In de Europese en internationale discussie worden vergaande gebods- en verbodsmaatregelen overwogen, zoals 'audit only', kantoorroulatie en 'joint audits'. De vraag is wat de effecten van deze maatregelen zijn op de auditmarkt, de kwaliteit van de audit en op de professioneel-kritische houding van de accountant.

1.1. Principes van regelgeving

De kern van de onafhankelijkheidsregelgeving is een op een samenstel van beginselen gebaseerde internationale benadering waarbij de accountant alle (schijnbare) bedreigingen voor zijn onafhankelijkheid moet identificeren. Het op grond van zijn professionele oordeelsvorming beoordelen van de bedreigingen alsook het beslissen over de te treffen waarborgen, geschiedt door de externe accountant en in voorkomende gevallen in samenspraak met de accountantsorganisatie. Maatstaf hierbij is de visie van een objectieve, redelijke en geïnformeerde derde partij. Wanneer de accountant op grond van zijn professioneel oordeel een (schijnbare) bedreiging voor zijn onafhankelijkheid constateert, dient hij in elk concreet geval waarborgen te treffen die deze bedreiging wegnemen of terugbrengen tot een aanvaardbaar niveau. Hierbij kan sprake zijn van door de accountant te kiezen waarborgen, maar ook kan het zo zijn dat de regelgeving specifieke waarborgen (bijv. tweede lezing) voorschrijft. Daarnaast is in de regelgeving opgenomen dat bepaalde bedreigingen zodanig van aard zijn dat zij niet met de wettelijke controle kunnen worden gecombineerd, in deze gevallen is sprake van een verbod.

1.2. Samenloop tussen de controle van de jaarrekeningen overige dienstverlening

Uit het op 6 oktober 2011 door de AFM gepubliceerde rapport 'Prikkel voor kwaliteit accountantscontrole. Een verkenning' blijkt dat daar waar sprake is van geboden en verboden de externe accountants en accountantsorganisaties die over het algemeen naleven. Dit laat onverlet dat wanneer aan accountants en accountantsorganisaties een beoordelingsmogelijkheid wordt gelaten om bepaalde diensten en relaties al dan niet te accepteren dit ruimte laat voor verschillen van interpretatie. Vanuit het oogpunt van de gebruikers van de jaarrekening, is dan ook behoefte aan duidelijkere, meer eenduidige en meer restrictieve regelgeving op het onderwerp onafhankelijkheid.

Het aanscherpen van de bestaande onafhankelijkheidsregels levert naar verwachting een bijdrage aan het maatschappelijk vertrouwen in de accountant en de accountantscontrole. Dit zou betekenen dat er meer en meer specifieke gebods- en verbodsbepalingen komen, waarbij de beoordelingsruimte voor externe accountants en accountantsorganisaties wordt

ingeperkt. Daarnaast is het van belang dat de accountant niet alleen daadwerkelijk onafhankelijk is, maar ook, voor een redelijk geïnformeerde derde, de schijn vermijdt dat hij niet onafhankelijk zou zijn. Introductie van een restrictief 'audit only' regime in Nederland waarbij geen enkele vorm van overige dienstverlening kan worden aangeboden in combinatie met de controle van de jaarrekening is niet noodzakelijkerwijs een bijdrage aan verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole.

In de discussie over dit onderwerp worden verschillende criteria geformuleerd om een werkbaar onderscheid te kunnen aanbrengen tussen controlewerkzaamheden ten behoeve van de jaarrekening en overige dienstverlening. Ook wordt er gediscussieerd over een verboden lijst van diensten en een maximumpercentage toegestane adviesdiensten van de totale omzet van de accountantsorganisatie bij dezelfde OOB-controlecliënt. De minister van Financiën heeft op 26 oktober 2011 in het Algemeen Overleg met de vaste Kamercommissie voor Financiën een percentage van 30 procent geopperd.

De AFM heeft in haar rapport van 6 oktober 2011 de aanbeveling gedaan om bij het ontwerpen van de striktere onafhankelijkheidsregels een onderscheid te maken in de dienstverlening die accountantsorganisaties verrichten naar twee hoofdcategorieën: 1) diensten gericht op het verstrekken van zekerheid over de door de controlecliënt verstrekte informatie ten behoeve van externe gebruikers van deze informatie; en 2) diensten ten behoeve van de controlecliënt zelf. Deze laatste categorie zou volgens de AFM niet toegestaan moeten zijn voor een accountant die werkzaamheden verricht bij een OOB-controlecliënt.

Ook de NBA stelt een aanscherping van de onafhankelijkheidsregels voor. Dit betreft een samenhangend pakket van maatregelen, bestaande uit het voorafgaand goedkeuren door de (audit commissie van de) raad van commissarissen van alle controle- en adviesopdrachten, een verbod op commerciële prikkels bij wettelijke controles, een uitbreiding van de lijst van verboden diensten conform het meest strenge regime (dat van de Verenigde Staten) zoals opgenomen in bijlage II, en een beperking van de adviesdiensten tot een maximum van 30% van het totale honorarium. De NBA hanteert hierbij een indeling die aansluit op de internationale regelgeving vanwege het internationale karakter van de meeste OOB's. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen controle en aan controle gerelateerde diensten die geen onafhankelijkheidsconflict opleveren enerzijds en overige (advies)diensten anderzijds.

De Europese Commissie heeft in haar ontwerpverordening lijsten opgenomen voor toegestane aan controle gerelateerde diensten, verboden diensten en overige diensten die kunnen leiden tot een belangen conflict. Volgens het voorstel mogen overige diensten mag alleen worden verleend na goedkeuring van de toezichthouder, dan wel de audit commissie van de controlecliënt. Voor de categorie aan controle gerelateerd stelt de Commissie voor dat omzet daaruit niet groter mag zijn dan tien procent ten opzichte van de controlewerkzaamheden bij dezelfde controlecliënt.

In de bijlagen I tot en met III zijn de diensten die accountantsorganisaties verlenen, verdeeld over drie categorieën:

- I. toegestane diensten (wettelijke controle en aan controle gerelateerd);
- II. verboden diensten, omdat deze leiden tot een onaanvaardbaar belangenconflict;
- III. overige diensten waarvan nog onduidelijk is of deze moeten worden toegevoegd aan de lijst toegestane diensten, verboden diensten, of dat hiervoor specifieke kaders moeten gelden zoals een maximum percentage ten opzichte van de omzet bij een

controlecliënt, dan wel voorafgaande toestemming van een toezichthouder of auditcommissie.

Vragen

1. Wat is uw visie op de noodzaak bestaande onafhankelijkheidswaarborgen te versterken?
2. Past naar uw mening het maken van een onderscheid tussen controle gerelateerde diensten en overige dienstverlening en overige dienstverlening bij de vraag welke diensten een accountantsorganisatie mag leveren bij een OOB-controlecliënt naast de wettelijke controle?
3. Zou daarbij een maximum moeten worden gesteld aan het percentage van deze controle gerelateerde dienstverlening, respectievelijk overige dienstverlening ten opzichte van de omzet uit de wettelijke controle? Zo ja, hoe hoog moet dit percentage volgens u zijn?
4. Bent u het eens met de lijst van toegestane controle en aan controle gerelateerde diensten zoals opgenomen in bijlage I? Welke diensten zou u willen toevoegen of verwijderen?
5. Bent u het eens met de lijst van verboden diensten zoals opgenomen in bijlage II? Welke diensten zou u willen toevoegen of verwijderen?
6. Kunt u in bijlage III aangeven welk van de daar genoemde diensten volgens u hoort bij de aan controle gerelateerde diensten, verboden diensten of overige diensten?
7. Welke criteria hebt u gehanteerd bij de beantwoording van de vragen 4 tot en met 6?
8. Indien het verlenen van overige diensten zijn toegestaan, bij wie zou de beslissing moeten liggen over het verlenen van toelaatbare overige diensten aan een controlecliënt in een specifiek geval:
 - a. de accountantsorganisatie?
 - b. de externe accountant?
 - c. de auditcommissie van de controlecliënt?
 - d. degene die de externe accountant benoemt?
 - e. een toezichthouder, in casu DNB of AFM?
 - f. een andere partij, zo ja, welke zou dat zijn?
9. Zouden uw antwoorden op de vragen 1 t/m 8 anders luiden wanneer het gaat om niet OOB-controlecliënten? Maakt u hierbij verschil tussen grote (niet OOB-) controlecliënten versus MKB-controlecliënten.

1.3 Zakelijke relaties en sponsoring

In de door de NIVRA en NOvAA vastgestelde Nadere voorschriften onafhankelijkheid openbaar accountant (NVO) is vastgelegd dat een zakelijke relatie aanvaardbaar is indien de relatie past in het kader van de gewone bedrijfsuitoefening van de klant en het accountantsorganisaties en deze relatie ook verder geen bedreiging van niet teverwaarlozen betekenis oplevert voor de onafhankelijkheid. De NVO bevat geen expliciete verboden met

betrekking tot zakelijke relaties; wel moeten accountants er bij OOB's naar streven gevallen waar twijfel bestaat te bespreken met de raad van commissarissen.

De zakelijke relaties van accountantsorganisaties met controlecliënten hebben onder andere betrekking op de huur en ontwikkeling van kantoorruimtes, verzekeringen, bankdiensten, juridische dienstverlening, zakelijke leningen, ICT, autolease, schoonmaak en archiefbeheer.

Sponsoring van controlecliënten is niet verboden. Evenmin worden bepaalde vormen van sponsoring van controlecliënten als een onaanvaardbare bedreiging voor de onafhankelijkheid aangemerkt in de NVO. Voorbeelden van sponsorrelaties zijn een landelijk zeilevenement, betaaldvoetbalorganisaties, een muziekgebouw, een sportaccommodatie en evenementen zoals congressen of golfclinics. De NVO bevat geen expliciet genoemde verboden sponsorrelaties.

Vragen

10. In hoeverre vindt u dat zakelijke relaties tussen accountantsorganisaties met hun OOB-controlecliënten ontoelaatbaar zijn? Onder welke voorwaarden vindt u dit toelaatbaar?
11. Vindt u dat accountantsorganisaties in beginsel hun OOB-controlecliënten mogen sponsoren? Zo ja, onder welke voorwaarden vindt u dit toelaatbaar? Welke omvangscriterium zou daarbij moeten gelden?
12. Voor zover het accountantsorganisaties en externe accountant een beoordelingsruimte mogen hebben voor het aangaan van zakelijke relaties en sponsoring, welke waarborgen zouden zij moeten treffen om bedreigingen voor hun onafhankelijkheid te mitigeren of terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau?
13. Zou uw antwoord op de vragen 10 tot en met 12 anders luiden wanneer het gaat om niet OOB-controlecliënten? Maakt u hierbij verschil tussen grote OOB-controlecliënten versus MKB-controlecliënten.

1.4 Verplichte roulatie en joint audits

In artikel 33 van de ontwerpverordening stelt de Europese Commissie voor om de auditmarkt dynamischer te maken door het invoeren van verplichte kantoorroulatie, al dan niet in combinatie met gemeenschappelijke controles (joint audits). Deze bepaling houdt in dat een opdrachtrelatie tussen de accountantsorganisatie en de controlecliënt zes jaar mag duren, tenzij er sprake is van een joint audit. In dat geval moet de opdrachtrelatie worden beëindigd na negen jaar.

Het huidig wettelijk kader bevat een verplichte roulatietermijn van maximaal zeven jaar voor externe accountants (dus niet van accountantsorganisaties) die wettelijke controles verrichten bij OOB-controlecliënten. Voor accountants bij niet OOB-controlecliënten geldt geen verplichte termijn, wel moeten zij jaarlijks beoordelen of de langdurige relatie niet leidt tot een bedreiging van de onafhankelijkheid. De wet- en regelgeving bevat geen roulatietermijn voor accountantsorganisaties, behalve de verplichting om tenminste eenmaal

in de vier jaar een diepgaande evaluatie door de (audit commissie van de) Raad van Commissarissen te verrichten en verslaggeving hierover aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. In de huidige situatie wordt bij sommige ondernemingen de accountantscontrole al geruime tijd door dezelfde accountantsorganisatie (dan wel de rechtsvoorgangers daarvan) uitgevoerd. In internationaal verband speelt de vraag in hoeverre deze situatie wenselijk is.

Uit onderzoek in diverse landen blijkt dat verplichte roulatie van de accountantsorganisatie in de eerste twee jaar leidt tot vermindering van de kwaliteit van de accountantscontrole en daarmee tot een toename van risico's. Datzelfde geldt ook voor de laatste twee jaar, waarin het risico bestaat dat een 'calculerende' accountant zijn aandacht gaat richten op toekomstige adviesdiensten in plaats van een kwalitatief goede controle. Verplichte kantoorroulatie in samenhang met verplichte aanbesteding zou evenwel de marktwerking kunnen stimuleren, met als mogelijke neveneffecten een daling van de kosten van de controle.

Het Ministerie van Financiën heeft zich in haar reactie op het Groenboek op het standpunt gesteld dat het risico op vertrouwdsheid in voldoende mate worden gemitigeerd door de thans bij OOB-cliënten verplichte roulatie van (de persoon van) de externe accountant. Het verplicht rouleren van accountantsorganisaties zou daarbij een te zwaar instrument zijn dat ook vele goedlopende opdrachtrelaties beëindigt. Tijdens het AO van 26 oktober jl. heeft de minister van Financiën wel aangegeven voorstander te zijn van aanscherping van de roulatie van de externe accountant tot elke vijf jaar, alsmede van verplichte aanbesteding. Marktpartijen dienen daarbij wel te beschikken over voldoende informatie over de kwaliteit van de accountantsorganisaties.

Een joint audit betekent dat OOB's twee verschillende accountantsorganisaties aanstellen die gezamenlijk de controleverklaring ondertekenen. Het Ministerie van Financiën heeft in de Nederlandse reactie op het groenboek aangegeven geen voorstander te zijn van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor controles. De voorgestelde maatregel lijkt in de eerste plaats hogere kosten voor de controlecliënt met zich mee te brengen, zonder dat daar tastbare voordelen tegenover staan. Bovendien is het niet evident dat joint audits een positief effect hebben op de onafhankelijkheid van de betrokken accountants en de kwaliteit van de uitgevoerde wettelijke controle.

Vragen

14. Acht u, in aanvulling op de bestaande roulatie van externe accountants bij OOB-controlecliënten, een kantoorroulatie noodzakelijk? Zo ja, waarom?
15. Wat vindt u van het voorstel van de Commissie voor een verplichte kantoorroulatie eens per zes jaar en na negen jaar indien er sprake is van een joint audit?
16. Vindt u dat de roulatietermijn van externe accountants bij OOB-controlecliënten van zeven jaar zou moeten worden gewijzigd? Zo ja, wat is volgens u de beste roulatietermijn?
17. Vindt u dat er boven de huidige evaluatiebepalingen in de Code Corporate Governance een verplichte periodieke aanbesteding van de accountantscontrole voor OOB-controlecliënten moet worden ingevoerd? Zo ja, wat zou de termijn moeten zijn voor de aanbesteding? Zo nee, wat zou een door u gewenst alternatief zijn?

18. Voor welke periode zou een accountantsorganisatie bij OOB-controlecliënten telkens moeten worden benoemd binnen de maximale termijn van aanbesteding (i.t.t. vraag 17 betreft dit de minimum termijn van de benoeming)?
19. Vindt u een verplichte roulatietermijn wenselijk voor externe accountants die niet-OOB-controlecliënten controleren? Om de hoeveel jaar zouden externe accountants bij niet-OOB-controlecliënten moeten rouleren?
20. Wat vindt u van het toestaan of verplichten van joint audits voor de controle van OOB-ondernemingen?

1.5 De selectie en aansturing van de externe accountant

De externe accountant wordt benoemd door de algemene vergadering van aandeelhouders (ava). Indien deze daar niet toe over gaat, dan is de raad van commissarissen bevoegd of, in het geval dat deze ontbreekt of in gebreke blijft, het bestuur. In de Nederlandse Corporate Governance Code is ten aanzien van de benoeming van de externe accountant door de ava het principe opgenomen dat de benoeming geschiedt op voordracht van de raad van commissarissen, waaraan zowel de auditcommissie als het bestuur advies uitbrengen. Verder dient volgens de code de beloning en de opdrachtverlening tot het uitvoeren van niet-controlewerkzaamheden door de externe accountant te worden goedgekeurd door de raad van commissarissen, op voorstel van de auditcommissie en na overleg met het bestuur.

Verder volgt uit de Nederlandse Corporate Governance Code dat:

- de auditcommissie zich in ieder geval richt op het toezicht op het bestuur ten aanzien van: de relatie met de externe accountant waaronder in het bijzonder zijn onafhankelijkheid, de bezoldiging en eventuele niet-controlewerkzaamheden voor de vennootschap.
- de auditcommissie het eerste aanspreekpunt is van de externe accountant wanneer deze onregelmatigheden constateert in de inhoud van financiële berichten.
- de auditcommissie zo vaak als zij dit noodzakelijk acht met de externe accountant overlegt, doch ten minste eenmaal per jaar, buiten aanwezigheid van het bestuur.
- het bestuur en de auditcommissie jaarlijks aan de raad van commissarissen rapporteren over de ontwikkelingen in de relatie met de externe accountant, waaronder in het bijzonder zijn onafhankelijkheid.
- het bestuur en de auditcommissie ten minste eenmaal in de vier jaar een grondige beoordeling maken van het functioneren van de externe accountant in de diverse entiteiten en capaciteiten waarin de externe accountant fungeert.

De code legt het primaat bij de (auditcommissies) van raden van commissarissen. Zij hebben vanuit hun toezichthoudende rol belang bij een kwalitatief goed uitgevoerde jaarrekeningcontrole. In de praktijk blijkt dat het bestuur van de onderneming (en met name de CFO) een belangrijke rol vervult bij de aansturing van de externe accountant en de selectie van accountantsorganisaties. Hierdoor ontstaat een spanningsveld tussen de onafhankelijkheid van de accountant en zijn belang als opdrachtnemer van de gecontroleerde onderneming. Het toepassen van het in de code voorgeschreven model zou de accountant dan ook beter in staat stellen om een professioneel-kritische houding aan te nemen en tot onafhankelijke oordeelsvorming te komen.

In de reactie van het Ministerie van Financiën op het groenboek wordt voorgesteld om de auditcommissie/raad van commissarissen een meer nadrukkelijke rol toe te bedelen in het opdrachtgeverschap van de externe accountant. De verwachting is dat dit orgaan een meer kritische rol kan vervullen ten aanzien van de kwaliteit van de uitvoering van de jaarrekeningcontrole. De Europese Commissie stelt in artikel 32 van de ontwerpverordening eveneens voor om de auditcommissie een grotere rol te geven bij de opdrachtverlening door de controlecliënt.

Ook het door de NBA gepubliceerde adviesrapport van 'De Raad van Commissarissen als opdrachtgever van de accountant' bevat een aantal aanbevelingen om de aansturing van de accountant exclusief bij de raad van commissarissen te beleggen. Met de aanbevelingen wordt de huidige praktijk, in lijn met het in de code neergelegde model aangescherpt. De aanbevelingen betreffen o.a.:

- De auditcommissie heeft de leiding bij de selectie, en tekent met het bestuur het contract met de accountant voor akkoord.
- De auditcommissie gaat de dialoog aan met de accountant over de relevante keuzes van de accountant in zijn controle, en keurt deze goed.
- De auditcommissie ziet toe op verstrekking van eventuele adviesopdrachten aan de controlerend accountant en maakt zijn beleid in deze openbaar.
- De accountant brengt jaarlijks een management letter uit, gericht aan de auditcommissie waarin ook het commentaar van het bestuur is opgenomen.
- De auditcommissie evalueert jaarlijks het functioneren van de accountant op basis van gepubliceerde criteria.
- De accountant meldt aan de auditcommissie de uitkomsten van de onderzoeken die de AFM m.b.t. de controle van de betreffende onderneming verricht.
- Bij tussentijdse beëindiging van de opdracht vindt een publieke melding plaats door de onderneming.

Tijdens het Algemeen Overleg op 26 oktober 2011 heeft de minister van Financiën het standpunt ingenomen er geen voorstander van te zijn om de accountant te laten benoemen door de AFM en/of DNB. De benoeming van een accountant moet volgens hem een zaak van de onderneming blijven en niet van de overheid. Wel zou een meldplicht voor de accountantsorganisatie aan de AFM kunnen worden overwogen wanneer het kantoor als accountant wordt aangesteld door een onderneming. Een melding kan vervolgens worden meegenomen in het risicogestuurde toezicht van de AFM.

Vragen

21. Bent u het eens met de stelling dat het in de Nederlandse Corporate Governance Code opgenomen model waarbij de (auditcommissies van) raden van commissarissen meer

het voortouw nemen in de relatie met de accountant in de huidige praktijk onvoldoende tot uiting komt?

22. Kunt u zich vinden in de aanbevelingen uit het NBA-adviesrapport?

23. Welke rol zou de toezichthouder AFM en/of DNB naar uw mening moeten vervullen bij de benoeming van de accountant? Wat vindt u van een goedkeuring, veto of meldplicht?

2. Informatievoorziening

2.1. Vergroten transparantie over kwaliteit

De AFM heeft tijdens haar doorlopend toezicht op basis van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) geconstateerd dat er kwaliteitsverschillen tussen accountants(kantoren) bestaan. Het is echter de vraag of opdrachtgevers en gebruikers van de jaarrekeningen voldoende op de hoogte zijn van deze kwaliteitsverschillen en of de verschillen voldoende duidelijk zijn om hun keuze op te baseren.

Allereerst kan de accountantsorganisatie zelf een rol spelen in het vergroten van het inzicht in de kwaliteitsverschillen. Accountantsorganisaties kunnen transparanter zijn over de kwaliteit van hun interne organisatie en dienstverlening, bijvoorbeeld via hun transparantieverslag. Zij kunnen deze informatie delen met de (auditcommissie van de) raad van commissarissen, die vanuit zijn toezichthoudende rol toeziet op een kwalitatief goed uitgevoerde jaarrekeningcontrole. De NBA heeft recentelijk een voorstel voor een Code Accountantsorganisaties gepubliceerd waarin transparantie over de interne organisatie en kwaliteit van de dienstverlening aanmerkelijk wordt vergroot. In dit kader doet de Europese Commissie het voorstel om een additioneel rapport op te stellen voor de auditcommissie (artikel 23 van de ontwerpverordening).

Daarnaast kan ook de AFM bijdragen aan het informeren van het maatschappelijk verkeer in brede zin, waaronder de beleggers en de (auditcommissie van de) raad van commissarissen, over de kwaliteit van de accountant(s)controle. Momenteel doet de AFM dit via de publicatie van algemene rapporten en andere uitingen met betrekking tot de accountancysector en uiteindelijk ook door publicatie van boetebesluiten. In de algemene rapporten en uitingen wordt niet ingegaan op specifieke accountantsorganisaties en controlecliënten omdat dit wettelijk niet is toegestaan. De NBA heeft voorgesteld om in aanvulling op de generieke rapporten en de publicatie van boetebesluiten, ook de individuele - niet-geanonimiseerde - AFM-onderzoeksrapporten te publiceren, zoals ook in de VS en de UK al gebruikelijk is. Dit heeft als voordeel dat het maatschappelijk verkeer in brede zin worden geïnformeerd over de kwaliteit van de afzonderlijke accountantsorganisaties. Een mogelijk nadeel is dat de totstandkoming van deze rapporten langer zal duren vanwege toenemende afstemming tussen de AFM en individuele accountantsorganisaties.

Vragen

22. In hoeverre denkt u dat transparantie over de kwaliteit van de dienstverlening door het (accountants)kantoor bijdraagt aan de keuze voor een bepaald accountantsorganisatie?

23. Hoe kan de transparantie van accountantsorganisaties over de kwaliteit van hun eigen dienstverlening worden verbeterd?
24. Bent u van mening dat de accountantsorganisatie de relevante bevindingen over een controlecliënt in een AFM-onderzoeksrapport zou moeten verstrekken aan de (auditcommissie van) de raad van commissarissen van de desbetreffende controlecliënt?
25. Vindt u dat kantoor specifieke AFM-onderzoeksrapporten openbaar moeten worden gemaakt?
26. Hoe kan de transparantie van de niet-OOB-kantoren over hun kwaliteit beter worden geborgd?

2.2. Vergroten transparantie over onafhankelijkheid

Transparantie over de onafhankelijkheid van accountantsorganisaties kan op verschillende manieren worden vergroot. Enerzijds doordat accountantsorganisaties transparanter zijn richting het maatschappelijk verkeer en anderzijds doordat zij transparanter zijn richting hun controlecliënt. Voor een inleiding op het thema onafhankelijkheid wordt verwezen naar paragraaf 1 in dit consultatiedocument.

27. Vindt u dat accountantsorganisaties transparant moeten zijn over hun onafhankelijkheid?
28. Indien ja, hoe kan de transparantie van accountantsorganisaties over hun onafhankelijkheid worden verbeterd? Aan welke elementen zouden accountantsorganisaties meer aandacht moeten besteden?
29. Vindt u dat accountantsorganisaties controlecliënten of het maatschappelijk verkeer zouden moeten informeren over onafhankelijkheidsovertredingen? Welke middelen zouden daarvoor het meest geschikt zijn (bijv. transparantieverslagen, websites, jaarrekeningen)?
30. Bent u van mening dat de transparantie over onafhankelijkheid gelijk zou moeten zijn voor accountantsorganisaties die OOB-controlecliënten hebben en de overige accountantsorganisaties?

2.3. Informatiebehoefte van de gebruiker

De accountant heeft als wettelijke taak om te verklaren of de jaarrekening van een onderneming in alle van materieel belang zijnde opzichten in overeenstemming is met het van toepassing zijnde stelsel inzake de financiële verslaggeving. De controleverklaring is dan ook het belangrijkste communicatiemiddel van de accountant richting de belegger en andere gebruikers van jaarverslaggeving over de uitvoering van zijn accountantscontrole. In het maatschappelijke verkeer wordt aan de controleverklaring veel zekerheid ontleend.

Het directieverslag wordt door de accountant niet gecontroleerd. Er vindt alleen een marginale toetsing plaats door de accountant op eventuele tegenstrijdigheid tussen jaarrekening en directieverslag en zijn controlebevindingen. De controleverklaring verschaft vooralsnog weinig specifieke informatie over de uitgevoerde controlewerkzaamheden en de

oordeelsvorming van de accountant. Dit terwijl inzicht in deze zaken beleggers kunnen helpen bij het bepalen van het beeld van de onderneming.

In dit kader wordt ook discussie gevoerd over de mogelijke uitbreiding van de informatievoorziening door OOB's door een verbetering van het directieverslag en het verslag van de raad van commissarissen. Hierbij is het van belang om de verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen voor het afleggen van verantwoording te onderscheiden van de verantwoordelijkheid van de externe accountant om de verantwoording te controleren. De NBA heeft in haar adviesrapport 'Verbreding poortwachtersfunctie' van oktober 2011 een aantal aanbevelingen gedaan voor organisaties van openbaar belang (OOB's) en de externe accountants die de jaarrekeningen van deze organisaties controleren. Ook de Europese Commissie heeft in artikel 22 van de ontwerpverordening voorstellen gedaan om de inhoud van de accountantsverklaring nader te reguleren. Dat voorstel betreft zowel informatie over de wijze waarop de controle is uitgevoerd als ook informatie over de bevindingen bij de accountantscontrole.

Ten slotte wordt discussie gevoerd over de mogelijke uitbreiding van de signalerende functie van de accountant richting gebruikers van jaarverslaggeving om de bovengenoemde kloven te overbruggen.

Onderstaand wordt op de volgende punten ingegaan:

- 2.3.1 De rol van de accountant versus de rol van het bestuur en de raad van commissarissen
- 2.3.2 Informatie over het controleproces
- 2.3.3 Een meer uitgebreid gebruik van toelichtende paragrafen
- 2.3.4 Rapportering over bevindingen van de accountant aan de raad van commissarissen en de doorvertaling naar het verslag van de raad van commissarissen.
- 2.3.5 Verbetering informatie in het directieverslag.

2.3.1 De rol van de accountant versus de rol van het bestuur en de raad van commissarissen

Zoals eerder aangegeven is het de verantwoordelijkheid van het bestuur en raad van commissarissen om verantwoording af te leggen over het vermogen en de resultaten van de onderneming. De verantwoordelijkheid van de externe accountant is het om de verantwoording te controleren. In dit kader lijkt er consensus te zijn over het feit dat de accountant geen inhoudelijke informatie verstrekt over de onderneming maar zijn oordeel geeft over de jaarrekening en eventueel een toelichting geeft op de door hem uitgevoerde werkzaamheden.

Vraag

31. Bent u het eens met het uitgangspunt dat de accountant in principe geen inhoudelijke informatie over de gecontroleerde onderneming verstrekt?

2.3.2 Informatie over het eigen controleproces

Om meer informatie te verstrekken over de uitgevoerde controle zou de accountant in zijn accountantsverklaring aandacht kunnen besteden aan onderwerpen die betrekking hebben op de door hem uitgevoerde controlewerkzaamheden respectievelijk zijn onafhankelijkheid, zoals:

- Onafhankelijkheid, onder andere door aandacht te besteden aan de diensten die de accountant heeft geleverd aan de cliënt, de ontvangen vergoedingen en de grondslag voor de berekening van deze vergoedingen;
- de gehanteerde materialiteit en reikwijdte;
- de hoeveelheid werk die de accountant heeft verricht op het niveau van de groepsonderdelen in het geval van een groepscontrole;
- belangrijke schattingen die de accountant heeft beoordeeld in het kader van zijn oordeelsvorming.
- in hoeverre het bestuursverslag en het verslag van de raad van commissarissen een goede weergave geven van de uitgebrachte managementletter;

Tot slot zou de accountant ook door middel van een Auditor Discussion & Analysis (een aanvullende rapportage van de accountant waarin hij aan het maatschappelijk verkeer zijn visie over de controle en zijn visie over de jaarrekening verstrekt) de informatiewaarde van de jaarverslaggeving kunnen verhogen.

Vragen

32. Vindt u dat een accountant aanvullende informatie over de door hem uitgevoerde controlewerkzaamheden respectievelijk zijn bevindingen aan gebruikers zou moeten verstrekken? Heeft u aanvullingen op de genoemde onderwerpen of zijn er onderwerpen die u niet relevant vindt?
33. Wat vindt u van de informatie waarde van de huidige controleverklaring en hoe kan deze worden vergroot?
34. Zou de accountant een Auditor Discussion & Analysis moeten opnemen bij het jaarverslag van de controlecliënt?

2.3.3 Een meer uitgebreid gebruik van toelichtende paragrafen

Ter verbetering van de informatiewaarde van de jaarverslaggeving heeft de commissie 'De Wit' in haar rapport naar aanleiding van het Parlementair onderzoek financieel stelsel de aanbeveling gedaan dat de jaarrekening van financiële instellingen een zo helder mogelijk beeld moet geven van alle relevante omstandigheden, inclusief eventuele risico's en onzekerheden ten aanzien van de continuïteit. In combinatie hiermee heeft de commissie aanbevolen dat de beroepsorganisatie samen met de AFM maatregelen neemt, om te bewerkstelligen dat accountants vaker gebruik maken van toelichtende paragrafen over onzekerheidssituaties bij financiële instellingen. Internationaal is er wel op gewezen dat het veelvuldig gebruik van dergelijke paragrafen de informatie en signaleringswaarde kan verminderen.

"Paragrafen ter benadrukking van aangelegenheden" (emphasis of matter)

Op grond van de huidige regelgeving zal de accountant belangrijke zaken in de jaarrekening welke van fundamenteel belang zijn voor het begrip van de jaarrekening, zoals zeer belangrijke inschattingen die het management heeft gemaakt, onder de aandacht brengen van de lezer door middel van een paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden. Daarmee legt hij extra nadruk op de toelichting hierover in de jaarrekening door de onderneming. De accountant doet dit ook bij ernstige twijfel over de continuïteit van de onderneming.

“Paragrafen inzake overige aangelegenheden” (other matters)

De accountant is verplicht een paragraaf inzake overige aangelegenheden op te nemen in zijn verklaring indien hij het noodzakelijk acht bepaalde aangelegenheden toe te lichten die noodzakelijk zijn voor een goed begrip van de gebruikers van de controle, de verantwoordelijkheden van de accountant of de controleverklaring, maar waarvoor geen verplichting bestaat deze informatie op te nemen in de jaarrekening.

Vraag

35. Zou de accountant door middel van het gebruik van toelichtende paragrafen de gebruiker (belegger) frequenter moeten informeren over belangrijke punten?

2.3.4. Rapportering over bevindingen van de accountant aan de raad van commissarissen en de doorvertaling naar het verslag van de raad van commissarissen

De accountant doet periodiek in een management letter aanbevelingen aan het bestuur van de onderneming met betrekking tot de bedrijfsvoering en de administratieve organisatie. Voor gebruikers kan het relevant zijn om hiervan kennis te nemen. Om te voorkomen dat de accountant zelf moet rapporteren over elementen die niet in de jaarrekening van een onderneming zijn opgenomen of voldoende inzichtelijk zijn gemaakt, zou een model kunnen worden overwogen waarbij de raad van commissarissen wordt verplicht in haar verslag aandacht te besteden aan de bevindingen van de accountant zoals o.a. opgenomen in zijn management letter. De accountant zou alleen dan hoeven te rapporteren wanneer de raad van commissarissen in haar verslag geen getrouwe weergave van zijn bevindingen heeft gegeven. Bovendien komt dit tegemoet aan het uitgangspunt dat de onderneming primair verantwoordelijk is voor voldoende transparantie van haar jaarverslaggeving.

De accountant hoeft in dit model alleen te reageren als de weergave van zijn bevindingen door de raad van commissarissen materieel onjuist of onvolledig is. De accountant zou in dit kader verplicht aandacht kunnen besteden aan een aantal specifieke onderwerpen in zijn managementletter, zoals:

- Risicobeheersing;
- Financiering en continuïteit;
- Schattingen management; en
- Belangrijke waarderingsgrondslagen.

Daarnaast zou de accountant in de management letter de kwalificatie die de accountant geeft aan de kwaliteit van de financiële verslaggeving (bijvoorbeeld 'behoudend' of 'agressief') op kunnen nemen;

36. Bent u het eens met het voorgestelde model waarbij de accountant rapporteert aan de raad van commissarissen en deze de relevante informatie al dan niet voorzien van commentaar naar buiten brengt.
37. Zou de accountant expliciet moeten rapporteren over de door de raad van commissarissen verstrekte informatie of is het voldoende als de accountant alleen reageert als de informatie onvoldoende is weergegeven in het verslag van de raad van commissarissen?
38. Vindt u dat de accountant in zijn management letter verplicht aandacht zou moeten besteden aan de door het bestuur gegeven transparantie over risicobeheersing, financiering en continuïteit, schattingen management en belangrijke waarderingsgrondslagen? Zo ja, mist u daarbij nog onderwerpen?

2.2.5. Verbetering informatie in het directieverslag en controle daarop door de accountant

De maatschappij lijkt van de accountant te verwachten dat hij ten aanzien van de beoordeling van risico's informatie en zekerheid verschaft aan de gebruiker. Er is behoefte aan een verbreding van de zogenoemde poortwachtersfunctie van accountants: het verschaffen van zekerheid door accountant aan informatieve rapportages voor aandeelhouders, financiers en andere belanghebbenden. De kredietcrisis heeft immers geleid tot een verhoogd risicobesef bij het maatschappelijk verkeer. Tweede Kamerleden hebben in een overleg op 8 oktober 2010 met de NBA en AFM naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie De Wit expliciet de wens geuit dat de accountant zijn poortwachtersfunctie effectiever en stringenter uitoefent. Dit vereist overigens wel een uitbreiding van het wettelijk mandaat van de accountant die daartoe momenteel geen opdracht heeft. Deze uitbreiding vereist voorts dat het directieverslag en het verslag van de raad van commissarissen van een onderneming daartoe de benodigde informatie leveren. De uitkomsten hiervan kunnen zich vertalen in zekerheid over meer aspecten dan nu het geval is, en in het verlengde hiervan, in een meer informatieve controleverklaring

Een mogelijke uitbreiding van de signalerende taak omvat ook de niet-financiële informatie van een onderneming. Accountants (evenals andere partijen) kunnen daarbij vanuit hun expertise en hun kennis van organisaties en informatiesystemen ook een toetsende rol spelen. Niet-financiële informatie is een breed begrip dat kengetallen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen, bedrijfsrisico's, interne beheersing en 'risk appetite' van de onderneming kan omvatten, maar ook zaken als de kwaliteit van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling die de onderneming hanteert en de kwaliteit van de aanwezige governancestructuren. Het directieverslag bevat bijvoorbeeld veel niet-financiële informatie: het management geeft uitleg over hoe het de onderneming doelmatig bestuurt, wat de toekomstplannen en- verwachtingen zijn en welke maatschappelijke aspecten daarbij een rol spelen.

Gegeven deze maatschappelijke ontwikkelingen weerhoudt niets een onderneming ervan om zelf (meer) niet-financiële informatie te verstrekken aan het maatschappelijk verkeer en daar controle op te laten verrichten. Die toename vindt dan ook al plaats.

Vraag

39. Naar welke elementen van het jaarverslag van de onderneming zou de controleplicht van de accountant moeten worden uitgebreid? Op welke termijn zou dat moeten gebeuren?

3. Europese harmonisatie en toezicht

Het toezicht op accountantsorganisaties is grotendeels nationaal geregeld. Een verdergaande samenwerking op het gebied van toezicht op accountantsorganisaties en meerintegratie van het toezicht op Europees niveau kan bijdragen aan een effectiever toezicht. De steeds verder gaande internationalisering van de markt en de grensoverschrijdende organisatie van accountantsorganisaties vergen hiervoor een collectieve aanpak. Minimum harmonisatie van de regels voor accountantsorganisaties is een noodzakelijke voorwaarde voor verdergaande samenwerking tussen toezichthouders en integratie van het toezicht.

Het Ministerie van Financiën, de AFM en de NBA zijn voorstanders van toezicht op Europees niveau. Het voorstel van de Europese Commissie om de European Group of Auditor's Oversight Bodies (EGA OB) op te nemen in ESMA (European Securities and Markets Authority) lijkt een goed alternatief voor het oprichten van een nieuwe ESA. De integratie in ESMA zou minder hoeven te kosten en door de synergie-effecten kan een effectiever toezicht worden bereikt.

Ook de taak en rol van de Europese toezichthouder worden nader uitgewerkt in de voorstellen van de Europese Commissie. Het Ministerie van Financiën, de AFM en de NBA zijn van mening dat de Europese toezichthouder ten minste een rol zou moeten hebben bij het bevorderen van de consistente toepassing van EU-regelgeving, de markttoegang van grotere grensoverschrijdende audit netwerken en het coördineren van het toezicht op hun stelsels van kwaliteitsbeheersing. Daarnaast zal een Europese toezichthouder colleges van toezichthouders op (netwerken van) accountantsorganisaties kunnen oprichten en kunnen bemiddelen bij conflicten tussen nationale toezichthouders. Hierbij kunnen onderzoeken van individuele controledossiers en ook het toezicht op specifieke aspecten van de nationale wetgeving bij de nationale toezichthouders blijven.

Vragen

40. Hoe staat u tegenover integratie van het toezicht in ESMA? Aan welke voorwaarden denkt u dat daarbij moet worden voldaan?

41. Wat zouden volgens u de taken en verantwoordelijkheden van een Europese toezichthouder moeten zijn?

Slot

Vraag

42. Wilt u nog iets opmerken over onderwerpen die niet aan de orde zijn gekomen in dit consultatiedocument?

Bijlage I, behorend bij vraag 4

Controle en aan controle gerelateerde diensten die accountantsorganisaties mogen leveren aan OOB-controlecliënten

- Wettelijke controle van de (geconsolideerde) jaarrekening
- Controle of beoordeling van kwartaal- en halfjaarcijfers
- Vrijwillige en/of statutaire controle van jaarrekeningen en overige verantwoordingsdocumenten, waaronder MVO-verslagen en SOX-404 verklaringen
- Bij wettelijk voorschrift verplichte controlerende verklaringen zoals verklaringen bij (emissie) prospectus en subsidieverklaringen
- Door derden gevraagde verklaringen, zoals verklaringen bij loonsomopgaves, oplageverklaringen, verklaring verzekerd belang en omzetverklaringen
- Controlewerkzaamheden ten behoeve van verantwoordingen voor toezichthouders
- Comfort letters
- (u kunt hier de lijst aanvullen...)
- ...
- ...

Bijlage II, behorend bij vraag 5

Diensten die accountantsorganisaties niet mogen verlenen aan OOB-controlecliënten vanwege een belangenconflict (verboden diensten)

- Werkzaamheden waarbij de accountant posities in de jaarrekening opstelt of berekent en vervolgens zichzelf controleert
- Bepalen fiscale positie
- Administratieve dienstverlening waaronder: verzorgen van de financiële en/of salarisadministratie, samenstellen van de jaarrekening, opstellen van prognoses/ budgetten, liquiditeitsberekeningen
- Ontwerp en implementatie van een financieel informatiesysteem
- Waardebepalingen en purchase price allocations
- Ontwerp en implementatie van de inrichting van de ao/ib
- Bemiddeling bij werving van (hoger) kader
- Het bekleden van management functies
- Het promoten van of handelen in de aandelen van de onderneming
- Het optreden als vertegenwoordiger van de onderneming
- Het onderhandelen namens de onderneming
- Het verlenen van interne accountantsdiensten
- Het bepalen van de actuariële positie
- Het afgeven van fairness opinies, tenzij vereist door de wet
- Het berekenen van de schade in een schadestaatprocedure
- Het optreden als advocaat en/of vertegenwoordiger in civiele rechtszaken
- (U kunt hier de lijst aanvullen...)
- ...
- ...

Bijlage III, behorend bij vraag 6

In deze bijlage is een lijst met diensten opgenomen waarvan niet in alle gevallen duidelijk is waar deze bij hoort. U wordt verzocht in de onderstaande tabel aan te geven of de genoemde dienst volgens u thuis hoort in de categorie:

A: aan controle gerelateerde diensten;

B: overige diensten die (onder voorwaarden) kunnen worden toegestaan.

C: verboden diensten;

nr	Type dienstverlening	A	B	C
1	Opstellen of beoordelen van fiscale aangiften			
2.	Overige verklaringen die conform wettelijk voorschrift door de accountant moet worden opgesteld, zoals inbrengverklaringen en fusie- en splitsingsverklaringen			
2	Feitenonderzoek inzake de beoordeling van de interne beheersing, fusies en overnames en fraude .			
3	Juridische dienstverlening, niet zijnde het optreden als vertegenwoordiger van de onderneming			
4	Overige adviesopdrachten die er niet toe leiden dat in het kader van de accountantscontrole de accountant zichzelf controleert, bijvoorbeeld op gebied van fusies en overnames, strategie, HR, IT, logistiek, bedrijfsoptimalisering.			
5	Fiscale advieswerkzaamheden, inclusief fiscale vertegenwoordiging			
6	opstellen en beoordelen van fiscale aangiftes			
7	(U kunt hier de lijst aanvullen...)			
8	...			
9	...			

N.B. Graag horen wij nadere informatie over de criteria die u hebt gehanteerd bij uw indeling. Dit kunt u aangeven bij vraag 7 van het consultatiedocument.